

1. Een nieuw begin in de westelijke zones, 1945-1949.

ORIËNTATIE

Lees voor het beantwoorden van de vragen de hoofdstukjes '[Een nieuw begin in de westelijke zones, 1945-1949](#)' in het naslagwerk literatuur op de website van het Duitslandinstituut.

1. Hoe gingen schrijvers in het naoorlogse Duitsland om met de verschrikkingen van het Hitler-regime?
2. Wat kenmerkt de omgang van de Amerikaanse bezettingsmacht met de verslagen Duitse bevolking? Meer informatie hierover vind je ook in het [Naslagwerk Geschiedenis](#) van het Duitsland Instituut. En wat merkten schrijvers daarvan?
3. Vertel iets over het tijdschrift 'Der Ruf'. Door wie is het opgericht? Waarom werd het verboden? Hoe werd daarop gereageerd?
4. Welke toneelschrijvers kozen de Tweede Wereldoorlog als thema voor hun werk?

LEESOPDRACHT 1

De dichter Gottfried Benn (1886-1956) was van beroep arts. Toen de nationaal-socialisten aan de macht kwamen, met wie hij aanvankelijk sympathiseerde, werden zijn geschriften verboden. Daarna was zijn houding tegenover het Hitler-regime ambivalent. Benn diende vanaf 1935 tot het einde van de Tweede Wereldoorlog in het Duitse leger als legerarts.

Günter Eich (1907-1972) werd na een aantal mislukte studiepogingen schrijver. Tijdens de oorlog diende hij in het Duitse leger, maar was eveneens als schrijver en als censor in dienst van het nationaal-socialistisch regime. Na de Tweede Wereldoorlog kwam hij in Amerikaans

krijgsgevangenschap. Lees de gedichten 'Inventur' (1947) van Günter Eich en 'Anemone' (1948) van Gottfried Benn.

1. Welk van beide teksten is kenmerkend voor de *Innere Emigration* en welke voor *Trümmerliteratur*? Leg je antwoord uit.
2. Welke verwijzingen naar ontberingen of naar oorlog zie je in de gedichten?

Inventur

Dies ist meine Mütze,
dies ist mein Mantel,
hier mein Rasierzeug
im Beutel aus Leinen.

Konservenbüchse:
Mein Teller, mein Becher,
ich hab in das Weißblech
den Namen geritzt.

Geritzt hier mit diesem
kostbaren Nagel,
den vor begehrlischen
Augen ich berge.

Im Brotbeutel sind
ein Paar wollene Socken
und einiges, was ich
niemand verrate,

so dient er als Kissen
nachts meinem Kopf.
Die Pappe hier liegt
zwischen mir und der
Erde.

Die Bleistiftmine
lieb ich am meisten:
Tags schreibt sie mir
Verse,
die nachts ich erdacht.

Dies ist mein Notizbuch,
dies ist meine Zeltbahn,
dies ist mein Handtuch,
dies ist mein Zwirn.

Anemone

Erschütterer –: Anemone,
die Erde ist kalt, ist nichts,
da murmelt deine Krone
ein Wort des Glaubens, des Lichts.

Der Erde ohne Güte,
der nur die Macht gerät,
ward deine leise Blüte
so schweigend hingesät.

Erschütterer –: Anemone,
du trägst den Glauben, das Licht,
den einst der Sommer als Krone
aus großen Blüten flicht.

Bron:
[http://www.duits.de/literatuur/truemmerliteratur.p
hp](http://www.duits.de/literatuur/truemmerliteratur.p hp)

LEESOPDRACHT 2

Lees het gedicht 'Inventur' nog eens goed door en maak de volgende opdrachten.

1. Onderstreep de woorden die je niet kent. Probeer de betekenis te raden uit de context. Gebruik anders een woordenboek.
2. Welke voorwerpen worden opgesomd? Hebben de voorwerpen een overeenkomst met elkaar of behoren ze tot een bepaalde categorie?
3. In Strofe 4 staat: 'und einiges, was ich niemand verrate'. Wat zou dit kunnen zijn? Waarom denk je dat? Geef argumenten.
4. Wat valt je op aan de vorm? Hoe past de vorm bij de toestand die beschreven wordt?
5. Het gedicht is eigenlijk een sonnet. (Zoek op internet op wat een sonnet is.) Probeer de sonnetvorm van 'Inventur' te reconstrueren.
6. Waarom zou Eich toch deze vorm voor zijn gedicht gekozen hebben en niet de vorm van een sonnet?

LEESOPDRACHT 3

Wolfgang Borchert (1921-1947) diende onvrijwillig als soldaat in de Tweede Wereldoorlog. Hij oefende kritiek uit op het nationaal-socialisme en op de oorlog. Gerichte kritiek op Goebbels leverde hem een aantal maanden detentie op. Tijdens de oorlog en erna werd hij keer op keer geplaagd door ziekte. Dit werd hem in 1947 fataal.

Hieronder staat een stuk uit Borcherts toneelstuk 'Draußen vor der Tür'. Hoofdpersoon Beckmann diende als soldaat in het Duitse leger en zat na de oorlog drie jaar als krijgsgevangene in een kamp in Siberië. Het toneelstuk beschrijft de confronterende ontmoetingen die soldaat Beckmann heeft als hij terugkeert naar Duitsland.

1. Hoe werden Duitse soldaten na de Tweede Wereldoorlog door de bevolking gezien en ontvangen? Wat denken jullie? [Meer informatie hierover is te lezen in een special van [weekblad Der Spiegel](#)].

In het volgende fragment zoekt Beckmann in zijn *Heimatstadt* naar zijn ouders. In zijn ouderlijk huis wonen echter andere mensen. Hij vraagt zijn oude buurvrouw, mevrouw Kramer, of zij weet wat er met zijn vader en moeder gebeurd is.

FRAU KRAMER (vertraulich, schlampig, auf rauhe Art sentimental): Na, Sie sind vielleicht `ne Marke, Sie komischer Sohn. Gut, Schwamm drüber. Tausend Tage Sibirien ist auch kein Spaß. Versteh schon, wenn man dabei durchdreht und in die Knie geht. Die alten Beckmanns konnten nicht mehr, wissen Sie. Hatten sich ein bisschen verausgabt im Dritten Reich, das wissen Sie doch. Was braucht so ein alter Mann noch Uniform zu tragen. Und dann war er ein bisschen doll auf die Juden, das wissen Sie doch, Sie, Sohn, Sie. Die Juden konnte Ihr Alter

nicht verknusen. Die regten seine Galle an. Er wollte sie alle eigenhändig nach Palästina jagen, hat er immer gedonnert. Im Luftschutzkeller, wissen Sie, immer wenn eine Bombe runterging, hat er einen Fluch auf die Juden losgelassen. War ein bisschen sehr aktiv, Ihr alter Herr. Hat sich reichlich verausgabt bei den Nazis. Na, und als das braune Zeitalter vorbei war, da haben sie ihn hochgehen lassen, den Herrn Vater. Wegen den Juden. War ja ein bisschen doll, das mit den Juden. Warum konnte er auch seinen Mund nicht halten. War eben zu aktiv, der alte Beckmann. Und als es nun vorbei war mit den braunen Jungs, da haben sie ihm mal ein bisschen auf den Zahn gefühlt. Na, und der Zahn war faul, das muss man wohl sagen, der war ganz oberfaul.....

Frau Kramer vertelt hoe beide ouders vervolgens uit huis gezet waren.

.....Und das hat den beiden Alten den Rest geben. Da konnten sie wohl nicht mehr. Und sie mochten auch nicht mehr. Na, da haben sie sich dann selbst endgültig entnazifiziert.

Bron: <http://www.grin.com/de/e-book/98043/ueber-wolfgang-borcherts-draussen-vor-der-tuer>

2. Welke overtuiging hadden de ouders van Beckmann tijdens de oorlog? Aan welke kant stonden zij? En waaruit kun je dit opmaken?
3. 'Na, da haben sie sich dann selbst endgültig entnazifiziert.' Wat betekent *entnazifizieren*? (Lees meer over denazificatie in de [westelijke](#) en in de [oostelijke](#) zones in het Nalsagwerk Geschiedenis van het Duitsland Instituut).
4. Waarop wordt in dit stukje gezinspeeld met het woord *entnazifizieren*?

LEESTIPS:

Zuckmayer, Carl (1946). *Des Teufels General* (Toneel)

Borchert, Wolfgang (1947). *Draußen vor der Tür* (Toneel)

Koeppen, Wolfgang (1948). *Jakob Littners Aufzeichnungen aus einem Erdloch* (Roman)

Schnurre, Wolfdietrich (1948). *Man sollte dagegen sein* (Korte verhalen)